

EEN GEZONDE BODEM ALS BASIS VOOR KRINGLOOPLANDBOUW

In de visie van de rijksoverheid is Nederland in 2030 koploper kringlooplandbouw: een landbouw waarbij niets verspild wordt en waar reststromen maximaal worden ingezet. AgroProeftuin de Peel is aangewezen als experimenteel gebied. Duurzaam bodembeheer vormt één van de speerpunten.

Het begon allemaal vijf jaar geleden, toen vijf Brabantse gemeentes en het waterschap de handen ineensloegen om samen te werken aan het op gang krijgen van een duurzame, toekomstgerichte landbouw. Anno 2019 is het initiatief uitgegroeid tot 17 deelnemende gemeentes in Noordoost-Brabant. Onder de naam AgroProeftuin de Peel werken zij samen met andere overheden, ondernemers en kennisinstellingen aan de ontwikkeling van kringlooplandbouw. De proeftuin wordt getrokken door het regionale triple-helix samenwerkingsverband AgriFood Capital.

Proeflocatie als uithangbord

Ronald Luijkx, innovatiemanager bij AgriFood Capital, vertelt: "Het uithangbord van de AgroProeftuin is een proeflocatie van 35 hectare. Hier stellen we stukken grond van 2,5 hectare ter beschikking aan ondernemers die willen bijdragen aan de kringlooplandbouw. Het laagdrempelige ervan trekt enthousiaste mensen aan om praktijkproeven te doen, die ze anders niet zouden uitvoeren. Inmiddels zijn er 14 projecten in uitvoering. Maar we beperken ons nadrukkelijk niet tot het stuk grond van 35 hectare, dat vormt voor ons enkel een middel voor het op gang brengen van een transitie in de hele regio. Ook daar voeren we testen uit. Natuurlijk kunnen we het gebied niet in één keer veranderen, maar we ondersteunen ondernemers om de stap te nemen. Zij zijn degenen die het uiteindelijk doen."

Bodem als basis

De basis voor een duurzame landbouw, bestaat uit een gezonde bodem met voldoende organische stof. Omdat veel bodems in Noordoost-Brabant arm aan organische stof zijn, vormt het verhogen van het organisch stofgehalte door duurzaam bodembeheer een belangrijk speerpunt voor de toekomst. Dit verbetert de waterhuishouding en de bodemstructuur en vermindert de nitraatuitspoeling. Verder zorgt het voor een diverser bodemleven en daarmee voor een groter plantenziektewerend vermogen, en last but not least, wordt er CO₂ vastgelegd.

Circulair verbeteren van de bodem

Kern van de kringlooplandbouw is dat reststromen van de ene productieketen worden benut als grondstoffen voor andere ketens. Afval bestaat dan dus niet. Daarbinnen past het verhogen van het organische stofgehalte van de bodem door bijvoorbeeld het op het land laten liggen van restproducten als stro en de teelt van groenbemesters. Daarnaast wil de AgroProeftuin graag meer organische reststromen uit de directe omgeving benutten. Deze verwerkte stromen worden nu vooral buiten Noordoost-Brabant afgezet, waardoor er waardevolle organische stof uit de regio verdwijnt.

"De AgroProeftuin werkt hand in hand met meerdere kennisinstellingen."

Luijkx vertelt: "Onze insteek is om hiermee klein te beginnen en het vervolgens uit te bouwen. In samenwerking met HAS is er in 2016 gezocht naar de beschikbaarheid van stromen, in 2017 hebben we testen uitgevoerd met compost en in 2018 werkten we aan het ontwerp van de keten. Nu proberen we de samenwerking tussen partners te faciliteren en op gang te krijgen." Inmiddels hebben de gemeentes Sint Anthonis, Uden en Landerd, het waterschap Aa en Maas en zes bedrijven voor regionale verwerking een intentieovereenkomst ondertekend om er samen voor te zorgen dat zoveel mogelijk materiaal in de regio behouden blijft. Hun doel: tot optimale regionale ketens komen voor het rendabel ophalen, verwerken én benutten van groene reststromen. Verder is er een projectleider aangewezen, Rembert van Noort van ZLTO, die tot taak heeft om bestaande initiatieven te versterken en nieuwe samenwerkingen aan te gaan. Luijkx: "Onze ambitie is dat het sluiten van lokale ketens voor bodemverbetering in 2021 business as usual is".

Van onderzoek naar praktijk

De AgroProeftuin werkt hand in hand met meerdere kennisinstellingen. Zo loopt er op het ogenblik een vijfjarige studie van de HAS naar het effect van compost

en van insectensubstraat op het organisch stofgehalte in de bodem en op de aanwezigheid van ziekteverwekkende nematoden. Het insectensubstraat is een reststroom van de productie van de zwarte Soldaatvlieg en bevat onder andere veel chitine. Deze chitine stimuleert het microbiële bodemleven en zou daarmee volgens de literatuur de ontwikkeling van schadelijke nematoden kunnen remmen. Het onderzoek vindt plaats op drie percelen, deels op de proeflocatie van AgroProeftuin de Peel en deels op het bedrijf van een bospeenteler in Schaijk.

Nieuw onderzoek binnenkort van start

Een promovenda bij Wageningen UR (WUR), Maartje van der Sloot, onderzoekt de benutting van bermmaaisel op droge zandgronden. Zij gaat op een groot aantal locaties in Brabant en Gelderland verschillende typen bewerking testen. In het gebied van AgroProeftuin de Peel levert de gemeente Sint Anthonis het benodigde bermmaaisel. De WUR zorgt voor de verwerking en bestudeert de invloed op de bodem. Daartoe wordt ieder jaar in september vier typen organisch materiaal (2x vers, gecomposteerd, gefermenteerd) uitgereden op landbouwgrond. Het onderzoek duurt tot 2022.

De toekomst

Uit het al gedane onderzoek komt onder andere naar voren dat een van de remmende factoren in het toepassen van reststromen de huidige wet en regelgeving is. Boeren moeten bijvoorbeeld de toegevoerde compost opnemen in hun mestboekhouding. Ook is het niet toegestaan restmateriaal van derden op eigen terrein in te zamelen en te verwerken. Luijkx: "We zijn dan ook blij dat het ministerie van LNV AgroProeftuin de Peel heeft aangewezen als experimenteel gebied. Hiermee krijgen agrariërs op experimentele basis meer mogelijkheden tijdelijk af te wijken van bepalingen in deze wet- en regelgeving. Waar ik trots op ben? Ik vind het geweldig dat er heel veel mensen zijn die bereid zijn om hun nek uit te steken en nieuwe dingen willen proberen. Het op gang krijgen van kringlooplandbouw moet immers uit mensen komen!"

Gemeente Sint Antonis levert bermmaaisel

Wageningen UR verwerkt bermmaaisel en bestudeert invloed op de bodem